Laki kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta

Ulkoministeriö/Oikeuspalvelu

Kaija Suvanto

”Lakipaketti” kansainvälisen avun antamisesta ja pyytämisestä – voimaan 1.7.2017

- UM: Laki kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta (418/2017)
  - HE 72/2016 vp, UaVM 1/2017 vp, PeVL 64/2016 vp

- PLM: Laki puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta (427/2017), laki aluevalvontalain muuttamisesta (428/2017), Laki asevelvollisuuslain 62 ja 78 §:n muuttamisesta (429/2917)
  - HE 94/2016 vp, PuVM 2/2017 vp, PeVL 65/2016 vp

- SM: Laki poliisilain muuttamisesta (419/2018), laki pelastuslain 38 §:n muuttamisesta (424/2017) ja laki rajavartiolain muuttamisesta (425/2018),
  - HE 107/2016 vp, HaVM 9/2017 vp, PeVL 66/2016 vp

Eduskunnan lausuma

- Eduskunta hyväksyi 31.5.2017 lakiehdotuksen mietinnön mukaisesti muutettuna. Lain hyväksymisen yhteydessä eduskunta hyväksyi seuraavan lausuman (EV 54/2017 vp):

”Eduskunta edellyttää, että kiireellisyysmenettelyn mahdollistamiseksi valtioneuvosto selvittää käytäntöjä päätöksenteon nopeuttamiseksi ja sujuvoittamiseksi tavalla, joka ottaa huomioon myös eduskunnan roolin kiireellistä päätöksentekoa edellyttävissä tilanteissa. Selvitys ulkoasiainvaliokunnalle tulee laatia vuoden 2018 loppuun mennessä.”

Valtioneuvoston selvitys

VN selvitys 12.12.2018:*Valtioneuvosto jatkaa käytäntöjen kehittämistä sujuvan valmistelun, päätöksenteon ja toimeenpanon edistämiseksi kiireellisissä tilanteissa, muun muassa ohjeistuksella ja harjoitus-toiminnalla.*

Ohjeet:

- VNK ohje menettely- ja toimintatavoista sovellettaessa lakia kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta (1458/05/2018)

-Sisäministeriön poliisiosaston sisäinen ohje virka-avun pyytämiseksi Puolustusvoimilta ja Rajavartiolaitokselta rikoslain 34 a luvun terrorismirikostilanteissa sekä kansainväli-sen avun pyytämisen ja antamisen tilanteissa (SMDno-2018-1401)

”Työnjako” lakien välillä

- Päätöksenteko merkittävissä kansainvälisen avun tilanteissa: kv. apulaki
- Muissa tilanteissa toimialakohtainen lainsäädäntö, kuten poliisilaki, pelastuslaki, rajavartiolaki ja puolustusvoimista annettu laki.
- Toimialakohtainen lainsäädäntö sisältää säännökset:
  - viranomaisten tehtävistä,
  - toimivaltuuksista,
  - voimakeinojen käytöstä,
  - henkilöstön asemasta ja
  - avun sisällöstä

1 § Soveltamisala

- Kyseessä avun antaminen tai pyytäminen toiselta valtiolta, EU:lta tai kv. järjestöltä. Rajoitteena YK:n peruskirjan päämäärät ja periaatteet sekä muut kansainvälisen oikeuden säännöt
- Kyseessä apu (yksi tai useampi kohta):

1) joka perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 222 artiklaan (EU:n yhteisvastuulauseke);

2) joka perustuu Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 42 artiklan 7 kohtaan (EU:n keskinäisen avunannonlauseke);

3) johon sisältyy merkittäviä sotilaallisia voimavaroja;

4) johon voi sisältyä sotilaallisten voimakeinojen käyttöä;

5) joka on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittävää; tai

6) joka on laajakantoista ja periaatteellisesti tärkeää.

Muun kuin 1 momentissa tarkoitetun kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta säädetään erikseen.

2 § Avun antamisesta ja pyytämisestä päättäminen (1/2)

- Päätöksen tekee valtioneuvoston yleisistunto tai tasavallan presidentti
- Toimivalta VN/TP määräytyy perustuslain 93 §:n mukaisesti - jos kyseessä ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittävä kansainvälinen asia -> TP
  - EU:ssa tehtävä päätös tai siihen rinnastuvan päätöksen valmistelu.
  - HUOM! myös silloin, jos päätös sisältää merkittäviä UTP-näkökohtia tai sotilaallisia voimavaroja -> VN
- VN:n päätöksen esittelee toimivaltainen ministeriö/ministeriöt/ VNK
- TP:n päätös esitellään VN:n yleisistunnon ratkaisuehdotuksesta (PL 58 § 1 ja 2 mom)

2 § Avun antamisesta ja pyytämisestä päättäminen (2/2)

- Päätöksessä määritellään avun laatu, laajuus ja kesto.
- Päätöstä valmistellaan TP-UTVA /EU-Minva
- Samaa päätöksentekomenettelyä sovelletaan avun olennaiseen muuttamiseen ja lakkauttamiseen
- Ylipäällikön toimivalta suhteessa puolustusvoimiin rajaajana

3 § Eduskunnan osallistuminen päätöksentekoon – sotilaalliset voimakeinot

- Ennen VN/TP päätöstä kuultava eduskunnan UaV, jos apu voisi sisältää sotilaallisten voimakeinojen käyttöä
- Selonteko eduskunnalle, jos sotilaallisten voimakeinojen käyttö erityisen vaativassa tilanteessa
  - (kokonaisarvioon perustuva, eduskunnan vaikutusmahdollisuudet turvaava tulkinta: ainakin SEU 42(7), sotilaan henk.koht aseen käyttöä voimakkaampi asevoima, merkittävät riskit)

- Huom! Myös perustuslain 47 sekä 96-97 § eduskunnalle tiedottamiseen soveltuvat

Laki kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta; normaali päätöksentekomenettely (2 ja 3 §)

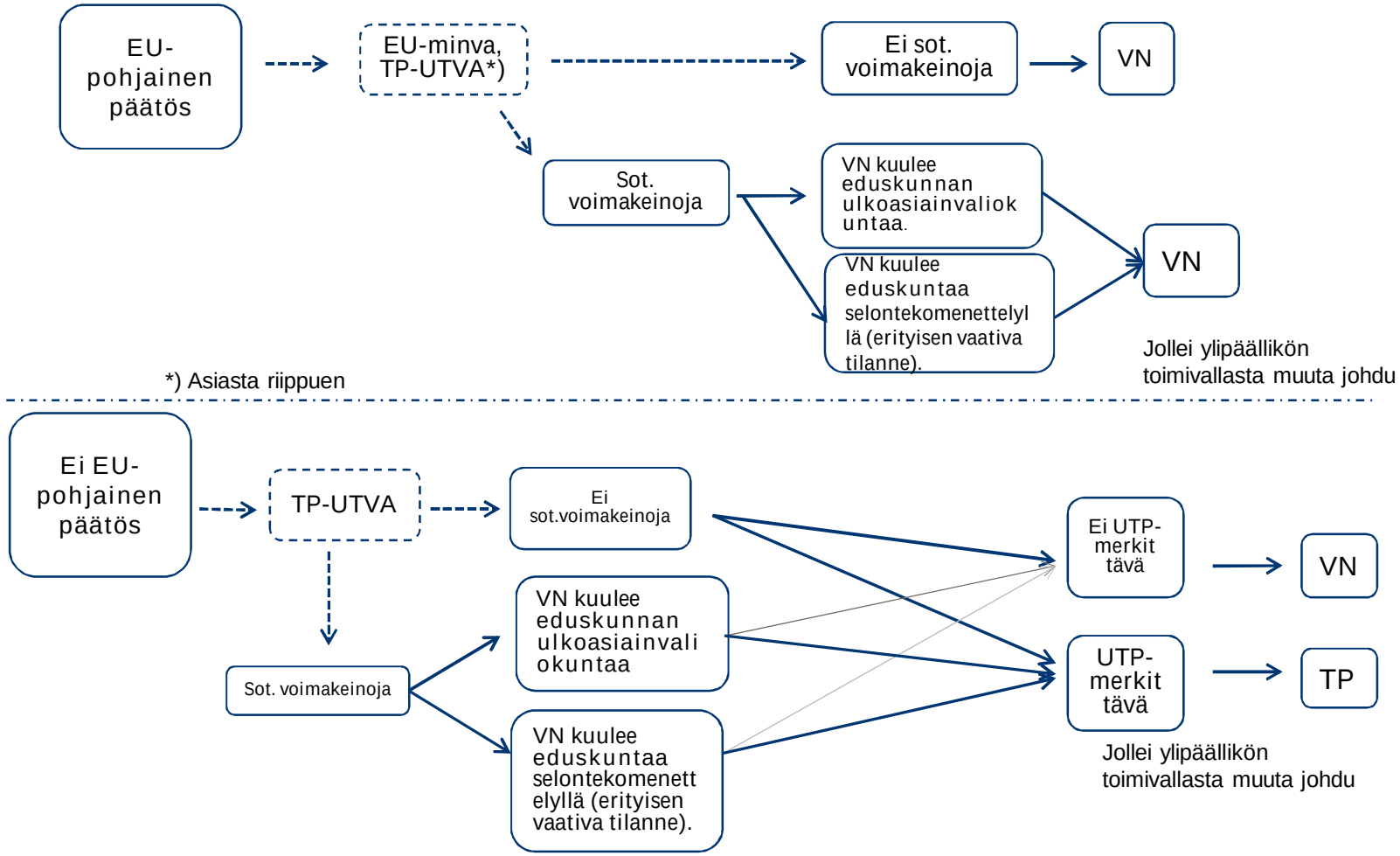

4 § Menettely kiireellisissä asioissa – ei sotilaallisia voimakeinoja

- Tilanteet: Rajattu seuraaviin kiiretilanteisiin: Yhteisvastuulauseke, keskinäisen avunannon lauseke, merkittävät sotilaalliset voimavarat (UaVM 1/2017 vp)
  - HUOM! Jos nämä tilanteet samanaikaisesti UTP-merkittäviä, laajankantoisia taikka voi sis. sotilaallisia voimakeinoja – 4 § menettely ei sovellu (PeVL 17/2017 vp)
  - HUOM! Merkittävistä sotilaallisista voimavaroista tulisi pääsääntöisesti päättää 5 §:n menettelyssä (UaVM 1/2017 vp)
- Tahot: Rajattu: EU ja sen jäsenvaltiot, Pohjoismaat
- Päätöksentekijä: toimivaltainen ministeriö (= ministeri)
- Kiireellisestä päätöksestä ilmoitetaan VN/TP, jonka jälkeen avun jatkamisesta päätetään normaalissa menettelyssä (lain 2 §: VN/TP)

5 §: Menettely kiireellisessä tilanteessa - sotilaalliset voimakeinot

- Tilanteet: Rajattu:
  - poikkeukselliset ja vakavat kiireelliset ääritilanteet, joissa edellytetään sotilaallisia voimakeinoja sis. apua
  - Välttämättömyys: suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan terrori-iskun tai valtakunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi, eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla.

  -> ”*Käytännössä lainkohta koskee erityisen poikkeuksellisia tilanteita*” (UaVM 1/2017 vp)
- Tahot: Rajattu: EU ja sen jäsenvaltiot, Pohjoismaat
- Päätöksentekijä: VN/TP lain 2 §:n mukaisesti (=normaali päätöksenteko)
- Ennen päätöstä selvitys eduskunnan UaV:lle (kirjallinen/suullinen)
- Päätöksenteko palautuu lain 2 ja 3 § mukaiseen menettelyyn (VN/TP ja selonteko eduskunnalle)
- Ylipäällikön toimivalta suhteessa puolustusvoimiin rajaajana

Laki kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta; kiireellisyysmenettelyt (4 ja 5 §)

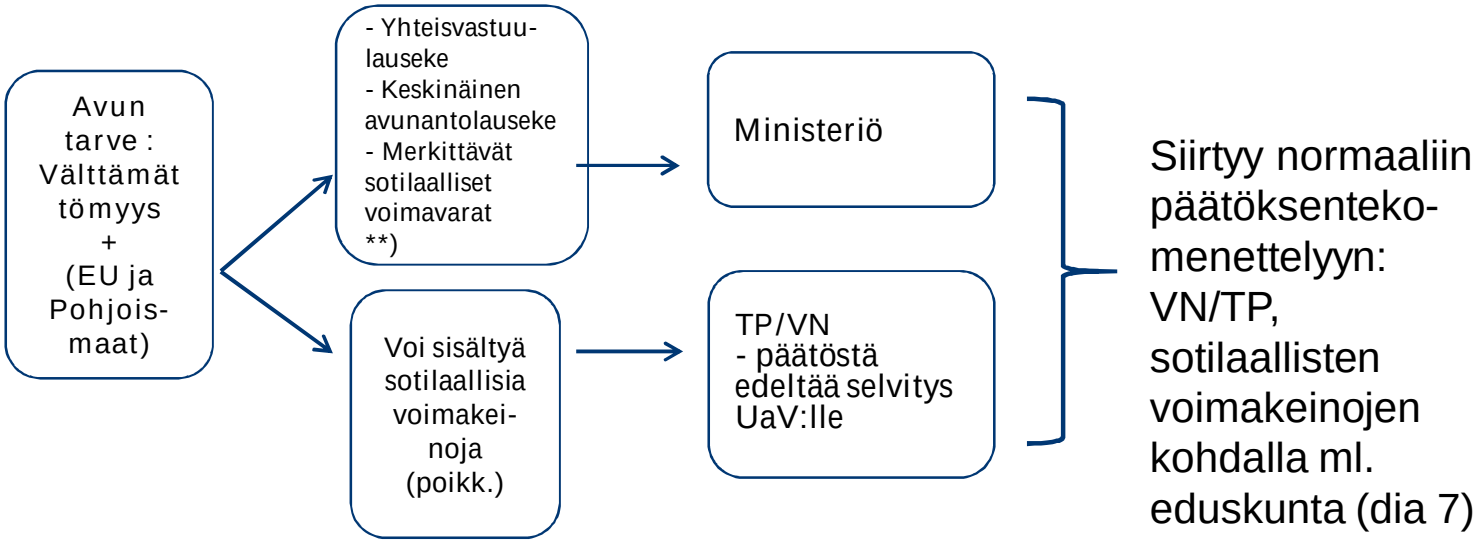

Jollei ylipäällikön toimivallasta muuta johdu

** Näihin ei saa sisältyä sot. voimakeinoja, UTP-merkittävää apua eikä laajakantoista ja periaatteellisesti tärkeää apua

Siirtyminen kv.apulain päätöksentekoon

Puolustusministeriön toimiala

- PVL 4 a §: merkittävän kv. avun pyytäminen – muutoin PLM UM:ää kuultuaan
- PVL 12 §: merkittävän kv. avun antaminen – muutoin PLM UM:ää kuultuaan

Sisäministeriön toimiala

Poliisilaki

- 9 a §: Prüm- ja Atlas yhteistyö: Poliisihallitus -> SM (erit. merkitys sisäinen turvallisuus): ellei kyse kv.apulain 1 §:n tilanteesta
- 9 b §: kv. avun antaminen tai vastaanottaminen: SM: ellei kyse kv.apulain 1 §:n tilanteesta

Pelastuslaki

- 38 §: SM, ellei kyse kv.apulain 1 §:n tilanteesta

Rajavartiolaki

15 c § (kv.tehtävä tai tekninen/oper. apu): Rajavartiolaitoksen pkö, ellei kyse kv.apulain 1 §:n tilanteesta

15 d §: (rajaturvallisuusapu, SEU 42(7) ja SEUT 222): kv.apulain mukaisesti

Kiitos mielenkiinnostanne